

Wykorzystanie rasy tekseł w krajowej hodowli owiec

Cz. I. Charakterystyka odmian ras rodzimych wytworzonych przy udziale rasy tekseł*

Roman Niżnikowski¹, Bronisław Borys²,
Tomasz Gruszecki³, Jacek Wójtowski⁴

¹SGGW, ²ZZD IZ Kołuda Wielka, ³AR w Lublinie, ⁴AR w Poznaniu

Do roku 1947 owce rasy tekseł nie były szerzej znane wśród polskich hodowców praktyków. W tym bowiem dopiero roku sprowadzono z Francji 30 matek i 12 tryków. Wyboru tych owiec dokonał prof. Jełowicki uważając, że rasa ta może służyć do wytworzenia polskiej owcy długowłnistej. Należy nadmienić, że owce te były importowane jako materiał zarodowy.

W roku 1950 sprowadzono z Czechosłowacji 70 półtorarocznych tryków rasy tekseł, wybranych również przez prof. Jełowickiego, importowanych tam w tym samym roku z Holandii. Tryki te były bez rodowodów. W 1953 roku sprowadzono z Holandii, bez wyboru eksperta polskiego, 100 tryków i 500 matek.

Według Jełowickiego (1956) teksele importowane do Polski w roku 1947 źle się aklimatyzowały na skutek występowania chorób płucnych, a płodność ich poważnie zmalała i rzadko rodziły się bliźnięta. Zauważono, że tryki rasy tekseł nie ulegają w tym samym stopniu skut-

kom trudnej aklimatyzacji, co pozwoliło przypuszczać, że mogą one być użyte do uszlachetniania krajowego pogłowia nawet w warunkach mniej sprzyjających niż przy hodowli tej rasy w czystości.

Na podstawie obserwacji polskich, czechosłowackich i francuskich prof. Jełowicki (1956) uzależniał powodzenie hodowli tej rasy nie tylko od warunków klimatycznych, lecz także od dobrej jakości pastwisk, zapewnionej w Holandii.

W roku 1956 na terenie Polski charakterystyka zwierząt rasy tekseł przedstawiała się następująco: masa ciała zwierząt dorosłych – 100-130 kg tryki, 70-80 kg maciorki; wydajność wełny – tryki 7 kg, maciorki 4,5-5 kg (rendement 50-60%); średnia grubość wełny – tryki 41,7 μm, maciorki 39,7 μm; wydajność rzeźna – 50-55%.

Rasę tekseł wykorzystano do uszlachetniania owiec łowickich i pomorskich, uzyskując rezultaty przedstawione w tabe-

*Referat wygłoszony na 51 Zjeździe Naukowym EFZ w Hadze (Holandia) podczas obrad Komisji Produkcji Owczarskiej i Koziarskiej.

Tabela 1
Wydajność wełny (kg wełny potnej)

Wyszczególnienie	I strzyża (odrost 4 mies.)	II strzyża (odrost 6 mies.)	Roczna wydajność wełny (zwierzęta dorosłe)
Owca łowicka	0,80	1,20	3,04
Owca pomorska	0,64	0,96	2,52
Łowicka x tekseł	1,16	1,66	4,56
Pomorska x tekseł	0,97	1,59	4,36

Tabela 2
Wzrost jagniąt (kg masy ciała)

Wyszczególnienie	Wiek (miesiące)			
	2 dzień po urodzeniu	1	3	6
Owca łowicka	4,0	7,9	17,4	31,0
Owca pomorska	4,1	6,4	16,1	24,3
Cakłofryz	3,8	9,0	18,3	31,0
Łowicka x tekseł	5,1	8,2	20,6	32,0
Pomorska x tekseł	4,5	9,2	18,3	28,2
Cakłofryz x tekseł	4,1	10,6	21,5	32,9

lach 1 i 2. Na podstawie zebranych materiałów stwierdzono (Nawara i wsp., 1956), że:

– rasa tekseł wykazuje w porównaniu z innymi dotychczas znanymi w Polsce owcami typu długowłnistej, obok nielicznych osobników rasy kent, najbardziej prawidłową budowę oraz stosunkowo wysokie wymiary absolutne i indeksowe cech pokrojowych;

Tabela 3
Wydajność i wysadność wełny (wartości średnie)

Wyszczególnienie	Wydajność wełny, kg			Wysadność wełny, cm			Grubość przy II strzyży μm
	I odrost 5 miesięcy	II odrost 6 miesięcy	III + IV odrost 12 miesięcy	I odrost 5 miesięcy	II odrost 6 miesięcy	III + IV odrost 12 miesięcy	
Teksel	1,6	2,0	4,9	4,8	5,8	10,0	39,7
Kent	1,3	2,7	5,6	4,8	6,7	16,8	35,2
Leine	1,1	2,7	5,5	6,7	7,3	14,0	36,3
Ptt	0,9	2,0	4,3	6,9	7,3	13,7	36,3
Ptk	1,0	2,3	4,5	6,5	7,1	13,4	37,2
Ptlkk	1,2	2,7	4,7	5,9	7,2	12,1	36,6

Ptt – owca pomorska x tekseł x tekseł

Ptk – owca pomorska x tekseł x kent

Ptlkk – owca pomorska x tekseł x leine x kent x kent

– użyta do uszlachetniania polskiego pogłowia, podwyższa w F₁ wydajność strzyżną o 73% (pomorska x tekseł) i o 50% (łowicka x tekseł) przy równoczesnym powiększeniu ciała;

– tryki rasy tekseł mogą być użyte nie tylko do wytwarzania polskiej owcy długowłnistej, lecz także polskiej owcy pogórza, o czym świadczą wstępne badania w ZD Instytutu Zootechniki w Gaiku Brzezowej.

Uszlachetnianie owcy pomorskiej. Materiał zebrano (Nawara, 1972) w latach 1951-1970, a dotyczył 1052 zwierząt, które pochodziły z trzech typów krzyżowania uszlachetniającego:

- owca pomorska x tekseł x tekseł (grupa ptt – Gdański Ośrodek Hodowlany);

- owca pomorska x tekseł x kent (grupa ptk – ZD IZ Boguchwały);

- owca pomorska x tekseł x leine x kent x kent (grupa ptlkk – owca kamieniecka – POHZ Susz).

Wydajność i wysadność wełny (wartości średnie), potencjał aparatu włosotwórczego oraz cechy ilościowe i jakościowe wełny, masę ciała i przyrosty dobowe oraz użyteczność mięsna przedstawiono w tabelach 3, 4, 5 i 6.

Owce bocheńską (Piestrak i Szeliga, 1973) krzyżowano z trykami rasy teksel i leine, a następnie kent w ZD IZ Gaik Brzezowa. W wyniku tych prac hodowlanych nastąpiła poprawa pola obrotu, długości, gęstości i wyrównania wełny, szybkości dojrzewania i wzrostu.

W ZD IZ Borowina wytwarzano od 1954 roku **owcę borowińską** (Bukowski, 1968) na podłożu owcy łowickiej. Zakupione maciorki łowickie (bardzo zróżnicowane) pokryto trykami rasy teksel, lecz przy porodach tak uzyskiwanych jagniąt pojawiły się duże problemy (ciężkie jagnięta, ważące 8-9 kg, o szerokich głowach). Pokolenie F₁ krzyżowano z kentem, a otrzymane potomstwo – już pomiędzy sobą. Uzyskano owce o wełnie białej w sortymencie C – BC/C, plenności 130-145%, dobrze przystosowane do warunków środowiska.

W POHZ Susz uszlachetniano owce pomorskie w ramach tworzenia odmiany polskiej owcy długowłosej (Kieć, 1961). Stwierdzono dodatni wpływ tryków rasy teksel na owce odmiany pomorskiej pod względem zwiększenia wysokości w kłębie, szerokości głowy, szerokości w barkach i biodrach, głębokości i obwodu klatki piersiowej oraz obwodu nadpęcia.

Tabela 6
Użytkowość mięsna

Wyszczególnienie	Wydajność rzeźna %	Mięso w tuszy %	Tłuszcz w tuszy %	Kości w tuszy %
Ptt	45,5	65,6	17,7	16,6
Ptk	45,6	66,2	17,2	16,6
Ptlkk	48,5	59,6	25,5	14,8

Objaśnienia jak w tabeli 3

Uzyskany został bardzo wysoki wzrost masy ciała, średnio o około 12 kg. Poprawiło się także wypełnienie udźców i klatki piersiowej. Pozostałe cechy budowy, takie jak: wysokość w krzyżu, długość skośna tułowia, długość głowy oraz szab-

Tabela 4
Potencjał aparatu włosotwórczego oraz cechy ilościowe i jakościowe wełny

Wyszczególnienie	Liczba torebek włosowych na pow. 1 mm ²	Rendement %	Wydajność czystego włókna kg	% włókien z rdzeniem		
				ciągłym	przerwanym	fragmentarycznym
Ptt	14,1	74,8	1,83	3,70	2,42	3,57
Ptk	14,6	70,4	1,83	0,29	0,13	0,32
Ptlkk	13,9	74,5	1,99	1,26	1,02	2,55

Objaśnienia jak tabeli 3

Tabela 5
Masa ciała i przyrosty dobowe

Wyszczególnienie	Masa ciała, kg				Przyrosty dobowe, g		Nota za budowę
	2 dzień	100 dni	10 mies.	3,5 roku	2 – 100 dni	100 dni – 10 mies.	
Pomorska	4,1	16,1	35,2	40,6	120	89	–
Teksel	5,2	34,0	55,0	77,0	295	98	3,78
Kent	4,5	23,0	50,0	69,0	192	131	3,68
Leine	4,3	27,0	47,0	77,0	295	98	3,78
Ptt	4,5	22,2	40,1	54,2	177	87	3,30
Ptk	4,5	23,0	43,8	52,2	184	102	3,29
Ptlkk	4,6	25,2	52,0	54,1	204	132	3,50

Objaśnienia jak w tabeli 3

lastość tylnych nóg nie uległy zmianie. Pod względem właściwości cech wełny tryki rasy teksel podwyższyły wydajność wełny o 0,8 kg, a wysadność średnio o 1 cm. Nieznacznie poprawiło się także wyrównanie wełny w runie. Średnia wartość sortymentu wełny przekroczyła wartość sortymentu C z pewną tendencją do sortymentu B/C. Zmniejszony został stopień występowania włosa nadrunnego. Na tym samym poziomie utrzymała się gęstość wełny.

Do ujemnych cech wniesionych przez tryki rasy teksel należy zaliczyć obniżenie wysadności wełny na boku oraz zmniejszenie obrotu głowy.

Obecnie rasa teksel, która wywarła ogromny wpływ na polskie pogłowie owiec traci, niestety, już na znaczeniu, a jej pogłowie liczy niewiele ponad 100 matek, które objęte są programem ochrony. Teksel stosowany jest nadal w programach krzyżowania towarowego oraz jest wykorzystywany przy wytwarzaniu syntetycznych linii mięsnych.

Rozważania nad rolą substancji aromatycznych w żywieniu zwierząt gospodarskich

Ewa Wadas, Ryszard Tomczyński,
Dariusz Minakowski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wrażliwość zwierząt na zapach, co potwierdza ich obserwacja, jest różna. Proces ich udomowienia, a co za tym idzie

ograniczenie zagrożeń środowiska w znacznym stopniu ograniczył tę ważną cechę. Jest jednak ona na tyle ugruntowana genetycznie, że pozwala zwierzętom w sytuacjach życiowych dla nich istotnych w dość krótkim czasie przywrócić pełne zdolności wykorzystywania tego zmysłu. Przykładem mogą być zwierzęta introdukowane do ich naturalnego środowiska.

Powonienie jest zatem jednym z istotnych zmysłów zwierząt, w tym również zwierząt gospodarskich. Pozwala ono na rozróżnienie m.in. zagrożeń ze strony innych zwierząt, nowych i nieznanymi zapachów, ale również i tych, które są im dobrze znane i były znacznie wcześniej zaakceptowane. Często od stopnia intensywności zapachu tych substancji uzależniony jest stopień akceptacji przez zwierzęta, a co za tym idzie bezpośrednio reakcja na nie. Jednak nie wszystkie zwierzęta reagują w sposób zbliżony na substancje zapachowe. Przykładem mogą być zdolności rozróżniania rodzaju i intensywności zapachów przez psy, świnie czy drób.

Substancje aromatyczne można podzielić na 3 kategorie:

– substancje aromatyczne naturalne w postaci olejków eterycznych, ekstraktów otrzymywanych z surowców naturalnych;